

VANN for 40 år siden

Om kvinnekupp, ukoordinert kompetanse og by på Vangsåsen

Av John Mikal Raaheim

John Mikal Raaheim er spesialrådgiver i Tekna og redaktør for VANN.

Vann på nett

Som medlem av Vannforeningen kan du søke etter og skrive ut artikler fra tidligere årganger av VANN. De første artiklene i VANN ble publisert allerede i 1966, så det er etter hvert mye å ta av. Tilbudet er tilgjengelig via foreningens nettside www.vannforeningen.no. I denne spalten finner du smakebiter fra tredje volum av VANN i 1971.

Kvinnekupp, prinsessen og uværet

Men først "går vi inn i tiden" høsten 1971. Etter valget i september ble det kvinneflertall i flere større kommuner, blant dem Oslo, Asker og Trondheim. Avisene skrev om "kupp" og "reaksjonær kvinneaksjon". Blant de nye kommune-styrerepresentantene var Torild Skar. Berit Ås fra Arbeiderpartiet ble varaordfører i Asker. Hun var med i det som etter hvert ble kalt "firerbanden" i Asker kommune sammen med Kari Bjerke Anderssen

fra Venstre, Tove Bye fra Senterpartiet og Marie Borge Refsum fra Høyre. Men fortsatt var de fleste kommunestyre-representanter menn og 70 kommuner hadde ikke kvinnelige representanter i kommunestyret.

Den 22. september 1971 kl 17.07 ble det født en prinsesse i Norge. En måned senere, den 19. oktober, ble hun døpt Märtha Louise. Noen dager senere blir pappa og daværende Kronprins Harald president i stiftelsen World Wildlife Fund i Norge.

Høsten 1971 ble en av de mest uværsfylte i Norge på lange tider. Storm etter storm kom inn over Vestlandet, Trøndelag og Nordland. Til sammen omkom 15 mennesker i uværet, syv av disse omkommer i en skredulykke i Hjørundfjorden på Sunnmøre. Og i 1971 ble Norge for alvor et innvandringsland. Nettoinnvandringen i 1971 var på over 600, mange kom fra Pakistan. Det hadde kommet

noen de siste årene før også, men på hele forti- og femtitallet hadde man stort sett netto utflytting. Siden, etter 1971, ble det hvert år netto innvandringsoverskudd, med unntak for 1989.

Ukoordinert kompetanse i miljøvernspørsmål

Lederen i VANN nr 3 i 1971 har tittelen ”Undervisning i miljøvernspørsmål”. John Erik Samdal fra redaksjonskomiteen for VANN og NIVA, som signerte lederen, skrev blant annet at ”vi har inntrykk av at våre undervisningsmyndigheter hittil har ofret koordineringen av undervisningen i miljøvernspørsmål for liten oppmerksomhet”. Samdals bekymring var at tilbudene universiteter og høyskoler ga var mangelfulle, særlig når det gjaldt praktiske problemstillinger, og at et lite land med få ”undervisningsanstalter” og mangel på kvalifiserte lærekrefter heller burde samle ressursene enn å spre dem.

Kanskje er det eksempel på at det var behov for dette Magne Røed og Nils Kaltenborn, som begge arbeidet i Kommunaldepartementet, gir uttrykk for, når de trekker sine erfaringer fra sitt arbeid med utnyttelsesplanlegging i Numedalslågen/Larvikfjorden og Aulivassdraget/Tønsbergfjorden. Artikkelen beskriver det arbeid som er utført i to prøveprosjekter i disse områdene. Røed og Kaltenborn skriver avslutningsvis at den detaljerte registrering av brukerinteresser som ble utført i starten av arbeidet, var av begrenset nytte.

Årsaken var ifølge forfatterne at ”det vannforskerne kan si om respons-påvirk-

ning ikke på noen måte står i forhold til de omfattende registreringene”. De konkluderer med at man bør kontakte vannforskerne før man begynner registrering. Men også her lå det utfordringer. ”Det var absolutt en vanskelig og uvant oppgave å utforme det oppdrag som vannforskerne skulle utføre og vi synes det var vanskelig å få en fruktbar dialog med NIVA (vannforskerne) under arbeidets gang.”

Mjøsa og Vangsåsenbyen

Mjøsa var tema for to artikler i dette nummer av VANN i 1971. Forsker Hans Holtan fra NIVA beskrev i en artikkel ”Mjøsa og dens forurensningssituasjon”. Han konkluderte med at ”kjemisk sett synes ikke Mjøsas hovedvannmasser å være synderlig påvirket av forurensninger. Imidlertid kan man rent lokalt påvise markerte forurensningstrekk også i kjemisk sammenheng. Dette gjelder særlig områdene utenfor de store byer og tettsteder. De biologiske forhold har tydeligvis endret karakter i de senere år. Produksjonen av planteplankton er blitt større, samtidig er forekomster av arter som indikerer forurensning blitt mer dominerende enn tidligere”. Holtan mener man ”bør forsere arbeidet med sanering av avløpsforholdene både når det gjelder avløpsvann fra bebyggelse og industri”. Fem og et halvt år etter, sommeren 1976, fikk vi masseoppblomstring av blågrønnalger i Mjøsa. Vannverket på Hamar produserte illeluktende vann.

Men tilbake til 1971. Regionplanlegger Røyne Kyllingstad skrev i VANN om ”Mjøsa og arealdisponeringen i Hamar-

regionen”. Her tar han opp utfordringene som fortsatt vekst i regionen vil by på i forhold til forurensning av Mjøsa. Utgangspunktet er at Mjøsa skal holde drikkevannskvalitet. I forhold til dette har man gjort en studie av syv mulige utbyggingsmønstre og beregnet kostnader for vann, avløp og gatenett. En ren trendfremskrivning kommer dårligst ut både når det gjelder anleggs- og årlige driftskostnader. Men Kyllingland skriver også i sin artikkel at ”det er kort sagt ikke realistisk å tro at en kan velge utbyggingsmønster bare ut fra hensynet til utbyggings- og driftsøkonomi og/eller naturressurser”. Det er nok derfor det ikke ble noe av en ny Vangsåsby med 25-30.000 innbyggere og kloakk til Glomma, som var hovedgrepet i det syvende utbyggingsmønsteret man vurderte i 1971.

NIVA til Ås?

I NIVA-nytt kunne man i VANN i 1971 lese at Industridepartementet hadde skrevet brev til NTNf om nytt bygg for NIVA og NILU. Her ble det fremholdt at plassering innenfor Oslos bygrenser neppe var hensiktsmessig. Departementet ba NTNf utrede en plassering for eksempel i tilknytning til NLH på Ås.

NIVA holdt i 1971 til i Gaustadalleen 25 sammen med Veglaboratoriet og etter hvert også i det såkalte ”Ringbygget” på Brekke, der man flyttet inn mars. Instituttet var delt i to. Ås-alternativet ble utredet. I 1974 fikk instituttet tilbud om tomt i Porsgrunn. I 1977 avsto Ås kommunestyre forespørsel om tomt i Ås. Ås skulle fortsatt være en jordbrukskommune. Skullerud i Oslo var en stund

aktuelt, og Slemmestad. Men i mai 1980 flyttet de første NIVA-ansatte inn i Høyblokka på Brekke som sto igjen etter Tandbergkonkursen i 1978.

Gadaffi og Sjahen av Persia

Den 4. oktober 1971 ble en føderasjon mellom Egypt, Libya og Syria, Føderasjonen av arabiske republikker, opprettet i Kairo ved at de tre lands presidenter avla ed til føderasjonens forfatning. Egypts daværende president, Anwar Sadat, ble valgt til føderasjonens president, og Kairo utpekt som hovedstad. Initiativtaker var Muammar al-Qadhafi, som da hadde sittet ved makten i Libya i to år etter at han ledet et militærkupp i september 1969 og fikk avsatt Kong Idris. Qadhafi så for seg en Forent Arabisk Stat. Men man ble ikke enige om betingelsene og føderasjonen ble oppløst i 1977. For ordens skyld: I dag kaller vi Qadhafi for Gaddafi.

Senere i oktober feiret det iranske keiserdømmets 2500-årsjubileum. Sjahen av Iran, eller Persia som man like gjerne kalte det den gang, Muhammed Reza Sjah Pahlavi, hadde invitert 600 prominente gjester til en bankett. Banketten var av et slikt omfang at den mange år siden ble omtalt i Guinness Book of World Records. Kong Olav var blant gjestene. Festlighetene med tilhørende opptog er dokumentert på YouTube.

Willy Brandt mottok Nobels Fredspris i Oslo 10. desember for sitt arbeid for avspenning mellom øst og vest.

Kilder

Bjørbek, Gustav. *Norsk vær i 100 år*. Teknologisk Forlag 1994.

Bjørnsen, Bjørn. *Norge etter 1945*. JW. Cappelen's Forlag 1975.

Holtan, Hans. "Mjøsa og dens forurensningssituasjon". *VANN nr 3 1971*.

Kyllingstad, Røyne. "Mjøsa og arealdisponeringen i Hamaregionen". *VANN nr 3 1971*.

Rogan, Eugene. *The Arabs. A History*. Penguin Books 2009.

Røed, Magne H. og Kaltenborn, Nils. "Utnyttelsesplanlegging for vannforekomster med eksempler fra prøveprosjekter i Numedalslågen/Larvikfjorden og Aulivassdraget/ Tønsbergfjorden". *VANN nr 3 1971*.

Samdal, John Erik. Leder i *VANN: Undervisning i miljøvernsspørsmål*. *VANN nr 3 1971*.

Statistisk sentralbyrå. Statistikk mot år 2000. *Samfunnsspeilet 1/2000 Hvem Hva Hvor 1973*. Chr. Schibsted's Forlag, Oslo 1972.